

Samostatné učení a sebezvzdělávání se stává častou činností mnoha pracovníků. Pro ně může být Grácova kniha velmi praktickým přínosem, který jim pomůže zodpovědět zejména základní otázku: Co dělat, aby „samoučení“ bylo co nejefektivnější?

První tři kapitoly jsou uvedením do řešené problematiky. Konstatuje se tu mj., že obrovská potřeba samostatného učení nebyla u nás dosud předmětem adekvátního zájmu pedagogických psychologů – výjimku ovšem činí i u nás několik autorů.

Bohatstvím materiálu je cenná zvláště třetí kapitola, kde je podán přehled řešení problému samostatného studia v zahraničí, zejména v SSSR a také u nás, především na Slovensku.

Jádrum Grácovy práce jsou kapitoly věnované konkrétním problémům samostatného učení, zejména jeho motivace. Z autorových výzkumů vyplývá, že asi 38% studující mládeže potřebuje pro úspěšné zvládnutí svého studia především radu, jak si rozvinout schopnost přinutit se ke studiu.

V dalších kapitolách si autor všímá předpokladů samostatného učení se, např. časových podmínek a psychohygienických aspektů učení.

Tři kapitoly jsou věnovány úloze pozornosti, paměti a myšlení při učení. Také ony obsahují celou řadu nových poznatků. Podrobněji je probráno např. učení se při současném poslechu hudby, jsou formulovány rady, jak poznat typ své paměti a využít jej, uplatnění mnemotechniky, možnosti hypnopedie (autor se právem na ně dívá skepticky); důraz je zde položen na aktivaci myšlení při samostatném učení.

V další části knihy působí podnětně zejména promyšlený návod k rychločení a podmínky organizace opakování při samostatném učení. Poslední kapitola je věnována samoučení z hlediska věkových zvláštností; zdůrazňuje se právem závažnost zájmu o předškolní vzdělání dětí a permanentní vzdělávání dospělých.

Praktickou zaměřenost celé knihy podtrhuje i v příloze uvedený výtah ze statusu poradny pro samostatně učící se a studující při MDKO v Bratislavě, jakož

i zjištění, že taková poradna se ukázala životaschopnou.

Závěrem lze shrnout, že recenzované dílo doc. dr. Jána Gráce, CSc., je podstatným přínosem v rozpracování problematiky samoučení. Obsahuje množství podnětných myšlenek a výzkumných faktů čerpaných z vlastních průzkumů autorových, jakož i z naší a cizojazyčné, především sovětské literatury.

Kniha si bezesporu zaslouží pozornost nejen odborných psychologů a pedagogů, ale také širší čtenářské veřejnosti, neboť je psána zajímavě, čtivě a podnětně.

L. Miček

Stanislav Kratochvíl

PSYCHOTERAPIE

(Směry, metody, výzkum)

Druhé rozšířené a upravené vydání

Avicenum, Praha, 1976, 397 str.

Tato promyšleně a velmi přehledně napsaná kniha má charakter základní, vysoce informované a přehledové práce, která podává celkový obraz současných směrů, technik a výzkumu v psychoterapii.

Kniha je rozdělena na 2 samostatné části. První větší část pojednává o směrech a metodách psychoterapie, druhá část o výzkumu v psychoterapii.

První část má 6 kapitol. V první kapitole rozebírá autor základní pojmy psychoterapie. Z různých možných dichotomických polárních dělení psychoterapeutických přístupů se zmiňuje o individuální a kolektivní, direktivní a nedirektivní, symptomatické a kauzální, adjuvantní a systematické, odkrývající a zakrývající psychoterapii.

V druhé kapitole nás seznamuje se současnými směry v psychoterapii (hlubinnou, dynamickou, rogersovskou, pavlovovskou, behaviorální a antropologickou psychoterapií). U každého ze směrů podává autor na malé ploše zdařilou a podstatnou charakteristiku jednotlivých jejich reprezentantů a jejich terapeutických názorů a přístupů.

Třetí, velmi obsažná kapitola, pojednává o metodách psychoterapie. Autor je dělí podle principů, ze kterých vycházejí, a podle účinných faktorů, na kterých stavějí, na metody racionální, sugestivní, abreaktivní, tréninkové, psychoanalytické a interpersonálně korektivní.

Psychoterapii sugestivní a hypnóze věnuje Kratochvíl z metod psychoterapie nejvíce místa. Je to pochopitelné u auto-

ra, který patří mezi přední československé odborníky v léčebném užití a výzkumu hypnózy. Tato subkapitola má velmi instruktivní ráz, obsahuje zčásti i některé dílčí technické návody k praktické terapeutické práci s hypnózou.

Čtvrtá kapitola pojednává o skupinové psychoterapii. Autor zde referuje o Morenově směru, analytickém směru reprezentovaném S. R. Slawsonem a S. R. Foulkesem, transakční analýze E. Berna a „skupinách setkání“.

Proti 1. vydání knihy je zcela nová 5. kapitola o psychoterapii v socialistických zemích. Z SSSR referuje o leningradské, moskevské a charkovské škole. Podává podrobný přehled pracovišť i představitelů psychoterapie v SSSR včetně organizace výcviku v psychoterapii, dále informuje dosti podrobně o stavu psychoterapie v NDR, Polsku a dalších socialistických zemích. V současné době, kdy dochází ke stále větší integraci psychoterapeutů v socialistických zemích, je tato kapitola velmi aktuální.

Poslední, 6. kapitola první části knihy pojednává o syntetickém a diferencovaném přístupu. Psychoterapeut má buď možnost přiklonit se k některému ze stávajících psychoterapeutických směrů, nebo má možnost seznamovat se se všemi směry, vybírat si a kombinovat a pokusit se dojít k vlastní syntéze a integraci. Toto druhé komplexní syntetické stanovisko je autorovi bližší.

Druhá část knihy pojednává o výzkumu v psychoterapii.

První kapitola referuje o metodologických problémech psychoterapeutického výzkumu (proměnné v psychoterapii, faktoriální projekt v psychoterapeutickém výzkumu, metody měření dat.).

Druhá kapitola pojednává o výzkumu výsledků psychoterapie, podává přehled dosavadních reprezentativních prací, referuje o Eysenckem vyvolaném zásadním sporu o účinnosti psychoterapie a podává instruktivní sdělení o vědecky projektovaných studiích a výsledcích psychoterapie včetně behaviorální terapie. Zabývá se i problematikou spontánní remise a účinkem faktorů mimo terapii.

Třetí kapitolu věnuje autor výzkumu procesu psychoterapie a ve čtvrté se zabývá modelovým výzkumem v psychoterapii.

Recenzované druhé vydání knihy je proti prvnímu vydání z r. 1970 dosti rozšířeno a přepracováno. Doplnky a úpra-

vy můžeme nalézt téměř ve všech kapitolách. Zcela nově je zařazena aktuální kapitola o psychoterapii v socialistických zemích.

Knihy je doplněna obsáhlým seznamem literatury (celkem 685 titulů), která je podle dosažitelnosti rozdělena na publikace v češtině a slovenštině, základní cizojazyčné monografie a cizojazyčné stati. Komentovaná bibliografie zařazená přímo v textu výborně poslouží zájemcům o hlubší studium příslušné problematiky.

Lze bez nadsázky říci, že z přehledových prací o psychoterapii, které byly za poslední desetiletí publikovány v socialistických zemích, je Kratochvílova kniha nesporně nejúplnější a poskytuje čtenáři mimořádně širokou informaci o současných směrech, metodách a výzkumu v psychoterapii. Práce se opírá o nejnovější zahraniční i domácí prameny. V neposlední řadě je třeba ocenit, že při vysoké vědecké úrovni je psána i se smyslem pro didaktiku. O příznivém ohlasu v zahraničí svědčí polský překlad 1. vydání v roce 1974 a nyní se připravuje v Polsku již druhé vydání.

Knihu si přečtou s velkým užitekem psychoterapeuti, kliničtí psychologové, psychiatři, neurologové, i lékaři jiných specializací, nápravní pedagogové i sociologové. Výborně poslouží jako základní česká učebnice psychoterapie studentům psychologie.

Z. Kuták

O. Becker

RACIONALITA A RIZIKOVÉ ROZHODOVÁNÍ V ŘÍZENÍ ČINNOSTI

Svoboda, Praha 1978, 188 stran

Předložená práce je věnována uplatnění psychologických poznatků o rozhodování především v oblasti řídicí činnosti člověka za různé míry jistoty o dosažení zvolených cílů. Autor se zabývá rozborem procesu volby v pěti kapitolách:

1. Činitele dosažení cíle

Vzorcem „pravděpodobnost dosažení cíle = $f(S, O, R)$ “ popisuje autor jeho předpoklady v pojmech činitelů subjektu, činitelů objektivní situace a dále rozsahu, v němž člověk je schopen tyto činitele ovládat. Podle tohoto rozsahu pak třídí situace volby z hlediska rizika v nich obsaženého na situace „téměř jistoty“ (s téměř úplnou kontrolou S a O), „kontrolované subjektem“ (s částečnou kontrolou)